

Μνήμων

Τόμ. 7 (1979)

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

Δ. ΛΟΥΛΕΣ : 'Ο βρετανικός τύπος για τη ναυμαχία του Ναβαρίνου •
Β. ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ : Καταγραφή των εμπορικών πλοίων του 'Ηρακλείου
τό 1751 • ΠΕΝΑ ΣΤΑΥΡΙΑΗ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ : 'Ανέκδοτες επιστολές του
Γ. Σκληρού στον Γ. Ν. Πολίτη • Τ. Ε. ΣΚΑΑΒΕΝΙΤΗΣ : Χρησιμολογι-
κό εικονογραφημένο μονόφυλλο των άρχων του 18ου αιώνα • Α. ΠΟ-
ΛΙΤΗΣ : Προσάθειες και σχέδια του Φοριέλ για μιá δεύτερη έκδοση της
συλλογής των ελληνικών δημοτικών τραγουδιών • Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟ-
ΠΟΥΛΟΣ : Χειρόγραφα Φουρνά Εύρωτασίας • Ι. Κ. ΧΑΣΩΤΗΣ : 'Η
διπλωματική αλληλογραφία των Bouigny - Mabili (τέλη ΙΗ' - άρχες ΙΘ'
αίωνα) • Γ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ : Ληστές και λησταντάρτες στην Κεν-
τρική 'Ελλάδα τό 1835 - 1836 • Κ. ΛΑΠΠΑΣ : Γύρω από τον 'Αλέ-
ξανδρο 'Ησαφα και τις λιθογραφίες του • Τ. Ε. ΣΚΑΑΒΕΝΙΤΗΣ : Σχό-
λιο στη «δευτέρα» έκδοση της 'Εγκυκλοπαίδειας του Πατούσα (1710)
• ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΑΗ : 'Ο Ρήγας Φεραίος. Νέα στοιχεία από τα αρχεία
της Τεργέστης • Π. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΣ : Στρατιωτική συμφωνία Βρε-
τανίας - 'Ελλάδας (9 Μαρτίου 1942) • Η. FLEISCHER : 'Αντίποινα
των γερμανικών δυνάμεων Κατοχής στην 'Ελλάδα 1941 - 1944 •
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1976

ΑΘΗΝΑ 1978 - 1979

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ*Mnimon Mnimon*doi: [10.12681/mnimon.216](https://doi.org/10.12681/mnimon.216)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (1979). ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. *Μνήμων*, 7, 311-320.
<https://doi.org/10.12681/mnimon.216>

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Α' Όμιλίες - συζητήσεις

Οι παρακάτω όμιλίες-συζητήσεις έγιναν δημόσια στα γραφεία της ΕΜΝΕ, Ίσαύρων 29, κατά την περίοδο 1978-1979. Οι όμιλητές παρουσίασαν ειδικά θέματα γύρω από τις πρόσφατες μελέτες τους και ανέπτυξαν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της έρευνάς τους, με σκοπό να εξεταστούν αυτά στη συζήτηση που ακολουθεί κάθε όμιλία. Σε άλλες περιπτώσεις οι όμιλητές θέσαν προβλήματα θεωρητικά και μεθοδολογικά και συζήτησαν ερωτήματα των παρενρισκομένων. Τα κείμενα που συνοδεύουν τους τίτλους των ομιλιών είναι αποσπάσματα από τα κείμενα που παρέδωσαν οι όμιλητές στην αρμόδια Έπιτροπή της ΕΜΝΕ, ή οποία τα πολυγράφησε και τα μοίρασε πριν από την όμιλία.

1. 11-1-78: Νικηφόρος Διαμαντούρος, Το πολιτικό σύστημα του Κωλέττη.

Ή παρουσίαση αυτή είναι βασισμένη σε μιὰ μελέτη που γράφτηκε για τόν ΙΓ' τόμο της Ιστορίας του Έλληνικού Έθνους και που αποτελεί μιὰ προσπάθεια εξέτασης της κοινοβουλευτικής τριετίας του Κωλέττη μέσα στα ευρύτερα πλαίσια των σχέσεων κοινωνίας-πολιτείας στην Όθωνική Έλλάδα.

Βασικοί στόχοι τόσο της μελέτης όσο και της παρουσίασης είναι δύο: πρώτον, ή εξέταση του αν ή παραδοσιακή εικόνα του Κωλέττη που μās έχει κληροδοτήσει ή ελληνική ιστοριογραφία, ή τόσο έντονα ταυτισμένη με τόν μεγαλοϊδεατισμό και τήν έν γένει υπόταξη της έσωτερικής ανασυγκρότησης στα έθνικά άλυτρωτικά συμφέροντα, είναι ακριβής ή όχι. Και δεύτερο, ή ανάλυση του πολιτικού συστήματος που ό Κωλέττης δημιούργησε, πολιτικό σύστημα που άντανακλά τόσο τήν θεωρία του κυβερνάν που ό Κωλέττης δανείστηκε από τόν Γκιζώ και τήν Γαλλία του Λουδοβίκου-Φιλίππου, όσο και τούς δομικούς περιορισμούς που του επέβαλε ή ελληνική κοινωνία.

Ή λειτουργικότητα του συστήματος, ή βασισμένη στην ένσωμάτωση κοινωνικών ομάδων και οι δομικές του αδυναμίες που επήγαζαν από τήν περιστασιακή φύση των λύσεων που τό ίδιο τό σύστημα παρήγε, θά άποτελέσουν τό δεύτερο και αναλυτικό μέρος της παρουσίασης.

2. 25-1-78: Γιώργος Δερτιλής, Ή Βιομηχανία στην Έλλάδα τό 19ο αιώνα.

3. 8-2-78: Αήδα Μόσχου, Ή «Σύλλογος Πτυχιούχων Ιστορικών και Αρχαιολόγων» και τα προβλήματα των ιστορικών.

4. 22-2-78: Θ. Μαρκόπουλος, Ή εξέλιξη του χρονογραφικού είδους στο Βυζάντιο.

5. 8-3-78: Νότα Άποστόλου, Προβλήματα άποδελτίωσης του περιοδικού «Πανδώρα».

Ή άποδελτίωση του περιοδικού «Πανδώρα» γίνεται στα πλαίσια των έρευνητικών προγραμμάτων του ΚΝΕ/ΕΙΕ, και έχει σκοπό να χρησιμεύσει σαν βοήθημα στους

έρευνητές που καταφεύγουν σ' αυτό τὸ περιοδικό. Ἡ ἰδιομορφία τῆς «Πανδώρας», καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων περιοδικῶν τοῦ 19ου αἰώνα, δημιουργεῖ ἐρωτηματικά σχετικά μὲ τὴν ἐπάρκεια τοῦ εὑρετηρίου «φόρμα» (Ἀνθρωπωνύμια - Τοπωνύμια - Εὑρετήριο Περιεχομένων) καθὼς καὶ μὲ τὴ μορφή πὸ θὰ πρέπει νὰ πάρει αὐτὴ ἡ ἤδη χρησιμοποιούμενη φόρμα.

6. 22-3-78: Φίλιππος Ἡλιοῦ, Ἱστορία τῶν νοοτροπιῶν καὶ ἱστορία τοῦ βιβλίου. Μεθοδολογικὰ προβλήματα.
7. 29-3-78: Βασίλης Παναγιωτόπουλος, Ἡ μεγάλη γαιοκτησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας.
8. 5-4-78: Ι. Γιαννόπουλος, Ἡ Κρητικὴ κοινωνία στὸ δεῦτερο μιστὸ τοῦ 16ου αἰώνα: εὐγενεῖς, κάτοικοι πόλεων, κάτοικοι ὑπαίθρου.
9. 19-4-78: Δ. Δημηρούλης, Ἡ διαμάχη Ροῦδη - Βλάχου καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ ρομαντισμοῦ ἀπὸ τὸν Ροῦδη.
10. 10-5-78: Κώστας Λάππας, Ὁ Παναγιώτης Σοφιανόπουλος (1785-1856). Σκοπὸς τῆς παρούσας ἀνακοίνωσης εἶναι ἡ παρουσίαση τῆς προσωπικότητας καὶ τῆς δράσης τοῦ Παναγιώτη Σοφιανόπουλου καί, εἰδικότερα, τῆς θέσης του στὴν πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ 19ου αἰώνα. Ἐξετάζονται: ἡ διαμόρφωσή του στὸν ἀρχόμενο 19ο αἰ., ἡ συμμετοχὴ του στὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21, ἡ μετέπειτα δημοσιογραφικὴ σταδιοδρομία του (1836-1854) καὶ κυρίως ἡ ἰδεολογικὴ του συγκρότηση, χαρακτηριστικὸ τῆς ὁποίας εἶναι ἕνας ἰδιότυπος κοινωνικὸς οὐτοπισμὸς, πὸ συνδέεται μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ οὐτοπικὰ ρεύματα τοῦ 19ου αἰ.
11. 24-5-78: Κρίτων Χρυσοχοῦδης, Προβλήματα γύρω ἀπὸ τὰ οικονομικὰ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (Πανάγιος Τάφος) 16ος - 18ος αἰ.
Ἡ κατάληψη τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1517 καὶ ἡ ταυτόχρονη ἀναγνώριση τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀποτελοῦν τοὺς βασικοὺς συντελεστὲς ἀναβιώσεως τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητας. Οἱ ἀνάγκες ἐπιβιώσεως τῆς καὶ ἐπικρατήσεως στὸν ἀνταγωνισμὸ μὲ τοὺς Δυτικούς γιὰ τὴν κυριότητα τῶν προσκυνημάτων συντελοῦν στὴν ἀναζήτηση οἰκονομικῶν ἐρεισμάτων στὶς ὀρθόδοξες κυρίως χῶρες.
Οἱ διεργασίες τῆς οἰκονομικῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Πατριαρχείου, ἐφόσον τὰ στοιχεῖα πὸ ὑπάρχουν εἶναι ἀποσπασματικά, διαφωτίζονται μὲ τὴν ἐπισημάνση τοῦ συστήματος τῶν μετοχιῶν πὸ ἰδρῶν καὶ τὴ μελέτη τοῦ τρόπου πὸ αὐτὰ λειτουργοῦν καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πὸ παρέχουν τὰ σωζόμενα ἁγιοταφίτικα κατάστιχα ζητειῶν. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν μελέτη σχετικῶ ἀρχαιολογικῶ ὑλικῶ μπορεῖ νὰ δώσει μιὰ πληρέστερη εἰκόνα τῶν οἰκονομικῶν λειτουργιῶν ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ.
12. 20-9-78: Νίκος Γ. Σβορώνος, Μεθοδολογικὰ τῆς Ἱστορίας. Πβ. περ. «Διαβάζω» τχ. 18, Μάρτιος 1979 σ. 40-55.
13. 11-10-78: Ἀντώνης Λιάκος, Οἱ ἑλληνοϊταλικὲς σχέσεις στὰ 1859-1862 (Ὁ Γαριβάλδι καὶ οἱ Ἑλληνες).
Ἐξετάστηκαν οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὶς δύο χῶρες στὴν περίοδο τῆς δημιουργίας τοῦ Ἰταλικῶ βασιλείου καὶ τῆς ἀνατροπῆς τῆς πρώτης δυναστείας στὴν

Ἑλλάδα. Τονίστηκε κυρίως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ σχέσεις αὐτὲς συναρτῶνταν μὲ τὴν πολιτικὴ πάλη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς κάθε μιᾶς χώρας, τὸν τρόπο πὸ συνδυάζονταν κάθε φορὰ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα μὲ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδιώξεις.

14. 18-10-78: Σπ. Ι. Ἀσδραχάς, Γιὰ τὴν Ἀγροτικὴ Ἱστορία.

15. 1-11-78: Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Ἡ χρῆση τῶν Χρησμῶν.

Τὰ χρησμολογικὰ κείμενα ἔμειναν σχεδὸν ἀμετάβλητα στὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τους καὶ οἱ ἐκδότες, οἱ ἀντιγραφεῖς ἢ οἱ ἐρμηνευτὲς τους δὲ βρέθηκαν ἀναγκασμένοι νὰ τὰ προσαρμύζουν ἀνάλογα μὲ τὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις ἢ τὶς ἰδεολογικὲς τροπές: τὸ μαγικὸ, τὸ ἀνερμήνευτα ἢ πολυερμήνευτα προφητικὸ, τὸ δυσνόητο συντηροῦν τὴ μυστικοπάθεια καὶ γίνονται μοχλὸς γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴ λειτουργία μιᾶς ἰδεολογίας στὸ συλλογικὸ σῶμα. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ ἔρχεται νὰ δράσει καὶ ἡ εἰκονογράφηση τῶν χρησμολογικῶν κειμένων, περισσότερο ἢ λιγότερο φειδωλὴ σὲ πραγματικὰ στοιχεῖα, πλοῦσια ἢ μὲ μεγάλη ἀφαίρεση, ἀπλοϊκὸ σκίτσο ἢ ὑψηλὴ τέχνη. Ἐξειδικεύοντας τὴν ἀναφορὰ στοὺς τουρκοκρατούμενους ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς, πὸ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν κυρίαρχη ἰδεολογία τῆς Ἐκκλησίας, μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι δὲν ἦταν δύσκολο νὰ πειστοῦν σὲ μιὰ ἐρμηνεία τῶν χρησμῶν πὸ θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηριστεῖ ἀντισταθμιστικὴ στὴν πραγματικότητα τῆς ἐμπειρίας τους καὶ παραπληρωματικὴ στὸ συναισθηματικὸ τους κόσμο: ἡ ἐπαγγελόμενη σταυροφορία ἔρχεται νὰ δράσει ἐξισοροπητικὰ καθὼς προμηνύει τὴν κατάλυση τοῦ κράτους τῶν Ἀγαρηνῶν, πὸ ἐγιναν ἄλλοτε «θεῖα βουλήσει» φορέας τῆς «δικαίας τιμωρίας» τοῦ «χριστιανικοῦ πληρώματος» «διὰ τὰς ἁμαρτίας του».

16. 15-11-78: Συλλογικὴ παρουσίαση, Τὸ Δημοτικὸ Ἀρχεῖο Ἑρμούπολης.

Παρουσιάστηκε τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ἐκπαίδευση, τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὰ δημογραφικὰ προβλήματα ὕλικὸ πὸ προέκυψε ἀπὸ τὴ β' φάση τῆς ταξινόμησης τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου τῆς Ἑρμούπολης. Τὴν ταξινόμηση, πὸ γίνεται κάθε καλοκαίρι μὲ τὴ συμμετοχὴ 15-20 ἀτόμων —κυρίως φοιτητῶν, ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἐταιρεία μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Κατὰ τὴ συζήτηση τονίστηκε ὅτι τὸ ὕλικὸ τοῦ δημοτικοῦ ἀρχείου δὲν καταγράφει μόνον τὶς διοικητικὲς δραστηριότητες μιᾶς δημοτικῆς ἀρχῆς ἀλλὰ, συγχρόνως, συμβάλλει οὐσιαστικὰ στὴν κατανόηση πολλῶν προβλημάτων πὸ ἀφοροῦν στὴ γέννηση, ἀνάπτυξη καὶ παρακμὴ μιᾶς ἑλληνικῆς πόλης. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ ὁ κοινωνικὸς ρόλος τοῦ δήμου τῆς Ἑρμούπολης ἦταν, ἰδιαίτερα τὸ 19ο αἰῶνα, οὐσιαστικὸς καὶ κάλυπτε ἢ συμμετεῖχε σὲ πολλὰς δραστηριότητες τῆς πόλης. Ἡ πυκνότητα ἐξάλου τοῦ ἀρχαϊκοῦ ὕλικου ἐπιτρέπει τὴν παρακολούθηση ὀρισμένων φαινομένων (π.χ. τῶν δημογραφικῶν) σὲ μεγαλύτερη διάρκεια· δίνει ἐπίσης σαφὴ εἰκόνα τῶν καθημερινῶν προβλημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα σπάνια ἀσχολήθηκε ἡ ἑλληνικὴ ἱστοριογραφία.

17. 22-11-78: Ὀλγα Cicanci, Οἱ ἑλληνικὲς κομπανίες τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ ἐμπόριο στὴν περίοδο 1636-1746.

Οἱ δύο ἐμπορικὲς κομπανίες τοῦ Σιμπίου καὶ τοῦ Μπρασόβ, πὸ ἰδρύθηκαν τὸν 17ο αἰ., τὸ 1636 καὶ τὸ 1678 ἀντίστοιχα, ὀνομάστηκαν ἑλληνικὲς ἐπειδὴ οἱ περισσότεροί ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους πὸ τὶς συγκρότησαν ἦταν Ἕλληνες καὶ ἡ γλῶσσα ἐπικοινωνίας πὸ χρησιμοποιοῦσαν τὰ μέλη τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν ἦταν ἡ ἑλληνικὴ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, πὸ προέρχονταν ἀπὸ διάφορες ἑλληνικὲς περιοχές, κα-

θώς κι από τ' άλλα βαλκανικά κέντρα, βρίσκουμε και Βούλγαρους, Σέρβους και Ρουμάνους (και από τις τρεις ρουμανικές χώρες) κι αυτό γιατί ή συμμετοχή στις κομπανίες δέν σχετίζονταν με την εθνική καταγωγή των μελών τους.

Χάρη στην έντονη εμπορική τους δραστηριότητα, πού φαίνεται κι από τὸ πλούσιο και σὲ μεγάλο μέρος ἀνέκδοτο ἀκόμη ἀρχαικό ὕλικό, οἱ δύο κομπανίες ἐπαίξαν σημαντικό ρόλο στὸ διαμετακομιστικό ἐμπόριο μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἐμπορευόμενοι διάφορα εἶδη τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, οἱ ἔμποροι τῶν δύο αὐτῶν κομπανιῶν βοήθησαν τὴν ἀνάπτυξη τῆς τοπικῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν αὐξηση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῶν περιοχῶν τῆς Ν.Α. Εὐρώπης.

Οἱ δύο ἑλληνικὲς κομπανίες τῆς Τρανσυλβανίας ἀπέτελεσαν μορφὲς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργάνωσης τῶν ἐμπόρων τοῦ νοτιοανατολικοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου, πού συνέβαλαν στὴ δημιουργία τῆς βαλκανικῆς εθνικῆς ἀστικῆς τάξης.

18. 29-11-78: Μ. Κουρουπού, Ἰ. Πετροπούλου, Ε. Μπαλτά, Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (Μέλπωσ Μερλιέ).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ τρόπου δημιουργίας καὶ λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος, καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ θησαυρισμένου ὕλικου, τὸν κύριο κορμὸ τῶν ὀμιλιῶν ἀπέτελεσε ἡ ἐπισημάνση τῶν προβλημάτων πού προκύπτουν γιὰ τὴν ἔρευνα. Παρόλο πού σήμερα, με μιὰ κριτικὴ ἀπόσταση ἀπέναντι στὸ συντελεσμένο πιά ἔργο, μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφισβητήσει τὴν ἐγκυρότητα τέτοιου εἶδους πληροφοριῶν, παράλληλα ξανοίγονται οἱ δίοδοι γιὰ νέες συνθετικὲς προσεγγίσεις —δυνατότητες συσχετισμῶν με ἄλλες, γραπτὲς αὐτὴ τὴ φορά, πηγές.

19. 13-12-78: Ἔρη Σταυροπούλου, Παναγιώτης Πανᾶς.

Ὁ Παναγιώτης Πανᾶς (1832-1896) εἶναι μία ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς πολυεδρικὲς προσωπικότητες τοῦ 19ου αἰ. Στὸ λογοτεχνικό του ἔργο (πρωτότυπο καὶ μεταφραστικό) δέν μπόρεσε νὰ προχωρήσει πέρα ἀπὸ τὶς ἰδέες τῆς ἐπτανησιακῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ρομαντισμοῦ. Ὡς δημοσιογράφος ὅμως παρουσιάζεται εὐαίσθητος δέκτης τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του. Με μιὰ σειρά ἀπὸ ἐφημερίδες στὴν Κεφαλονιά, τὴν Ἀθήνα, τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴ Ρουμανία πρόβαλε τὸ αἷτημα τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἐπτανήσου καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ριζοσπαστῶν, προσπάθησε νὰ διαδώσει τὶς δημοκρατικὲς του ἰδέες, νὰ συμβάλει στὴ διαμόρφωση πολιτικῆς συνείδησης στὸ λαὸ καὶ στὴ δημιουργία κόμματος ἀρχῶν, ἐνῶ ἀναμειχτήκε καὶ στὴν ὀργάνωση τῆς «Ἐταιρείας τῆς Ἀνατολικῆς Ὀμοσπονδίας», πού ἀποσκοποῦσε κυρίως στὴ συνένωση ὄλων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς σὲ μιὰ δημοκρατικὴ ὀμοσπονδία.

20. 20-12-78: Γιώργος Σμπιλίρης, Τὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα στὴ Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Κρήτη (1840-1841).

Ἀπὸ τὸ 1839 ὡς τὸ 1841 ἡ Ἐγγὺς Ἀνατολὴ συνταράχτηκε ἀπὸ μιὰ νέα κρίση, πού εἶχε τὴν αἰτία της στὴν αὐξανόμενη σὲ βάρος τῆς Τουρκίας δύναμη τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ τουρκοαγυπτιακοῦ πολέμου (ἀρχ. Ἀπριλ. 1839) προκάλεσε τὴν ἐνεργὸ ἀνάμειξη σ' αὐτὸν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, στὴ δὲ Βαλκανικὴ ἐπαναστατικό ἀναβρασμό. Ἡ νέα αὐτὴ φάση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος τελείωσε με τὴ συρρίκνωση τῆς δυνάμεως τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, τὴν ἀποτυχία τῶν ἐξεγέρσεων στὴ Βαλκανικὴ καὶ με τὴν παραδοχὴ τοῦ δόγματος τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ (Ἰούλιος 1841).

Στά πλαίσια αυτά, χρονικά και αίτιακά, διαδραματίζονται και τὰ κινήματα πού ἀπέβλεπαν στην ἀπελευθέρωση τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Κρήτης. Καθοριστικό ρόλο στην τύχη τους ἔπαιξε ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ στὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή.

21. 24-1-79: Νατάσα Παπαδία, Ἀγροτικὲς ἐξεγέρσεις στὴ Βενετοκρατούμενη Κρήτη (1509-1530).

Ἀνάλογα μὲ τοὺς φορεῖς τους καὶ τὰ αἰτήματα πού προβάλλουν, οἱ κινήσεις μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ τρεῖς χρονικὲς φάσεις: Α) 1509-1515. Ταραχὲς στὴν ὄρεινὴ περιοχὴ τῶν Σφακιῶν, πού ξεκινοῦν, ἀπὸ τὴ μιά, σὰν «ἐνδοοικογενειακὲς» συγκρούσεις ἀνάμεσα στοὺς κατοίκους, ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν κινήσεις διαμαρτυρίας τοὺς ἐναντία στοὺς τοπικοὺς ἀξιοματούχους. Β) 1522-1526. Σύγκρουση τῶν Κρητικῶν δουλοπαροίκων (villani) τοῦ διαμερίσματος τῶν Χανιῶν, ἀρχικὰ μὲ τοὺς φεουδάρχες τῆς περιοχῆς, στὴ συνέχεια μὲ τὶς βενετικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις, πού σπεύδουν νὰ τοὺς βοηθήσουν. Γ) 1527-1528. Ἡ τελικὴ φάση τῶν γεγονότων, γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ θεωρούμενου σὰν ἀρχηγοῦ, Γεωργίου Καντανολέου-Λυσογιώργη, ὅπου συμμετέχουν στοιχεῖα κι ἀπὸ τὶς δυὸ προηγούμενες.

Οἱ στόχοι τῶν ἐπαναστατῶν κι ἡ κοινωνικὴ τους θέση—Κρητικοὶ δουλοπάροικοι καὶ Σφακιανοὶ ἀγρότες, ἐλεύθεροι, κατὰ τὸ προσωπικὸ καθεστῶς, πού δὲν ἔχουν ὅμως εἰσχωρήσει στὴν προνομιούχο τάξη τῶν Ἑλλήνων Nobili Cretesi— διαφοροποιεῖ τὶς κινήσεις τοῦ 16ου αἰῶνα ἀπὸ τὶς προηγούμενες κρητικὲς ἐπαναστάσεις, στὶς ὁποῖες πρωτοστατοῦν τὰ μέλη τῶν παλιῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, μὲ κύριο στόχο τὴν ἀνάκτηση τῶν προνομίων τους.

Ἡ καταστολὴ τῶν κινήσεων στὰ 1528 δὲν ἔχει ὀριστικὸ χαρακτήρα. Παρὰ τὰ πολλὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια, οἱ Βενετοὶ δὲν κατορθώνουν νὰ ἀναπροσαρμόσουν τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα τοῦ τόπου, πού στὸ 16ο αἰῶνα δὲ λειτουργεῖ πιά ἱκανοποιητικά.

22. 7-2-79: Παναγιώτης Πετράκης, Ποσοτικὲς μετρήσεις στὴν Οἰκονομικὴ Ἱστορία.

Οἱ ποσοτικὲς μέθοδοι ἀνάλυσης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων εἶναι βασικὸ μέσο ὑποβοήθησης γιὰ τὴν κατανόηση τῆς συμπεριφορᾶς ὀρισμένων σχέσεων πού φαίνονται νὰ παρουσιάζονται στὸν πραγματικὸ κόσμο. Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴ τους φύση, πρόκειται γιὰ μεθόδους ὑπολογισμοῦ καταλλήλων μετῶν ἢ ταξινόμησης στοιχείων. Τὰ εἰδικὰ αὐτὰ μέτρα (συντελεστὴς συσχετίσεως, συντελεστὴς παλινδρομῆσεως κτλ.), ἢ οἱ εἰδικὲς μέθοδοι ταξινόμησης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων ἔχουν τὴν ιδιότητα νὰ συμπυκνώνουν ἢ νὰ ἀπομονώνουν ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τῶν σχέσεων πού μελετοῦμε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μεγεθύνονται οἱ ἐρευνητικὲς μας ἱκανότητες.

23. 21-2-79: Γ. Ροδολάκης, Γιὰ τὴν Ἱστορία τοῦ Δικαίου καὶ τὸ Δίκαιο στὴν Τουρκοκρατία.

Ἡ ἀνακοίνωση αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ γενικὴ εἰσαγωγὴ στὸ δίκαιο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ στὰ προβλήματα πού παρουσιάζει ἡ ἐρευνὰ του, καθὼς καὶ στὴ σχέση τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου μὲ τὴν καθολικὴ ἱστορία. Συμπληρωματικὰ θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν οἱ μορφὲς τοῦ δικαίου μέσα στὴν Ἐπανάσταση καὶ στὰ χρόνια τοῦ Ὁθωνα καὶ οἱ ἐπιδράσεις πού αὐτὸ δέχθηκε ἀπὸ τὸ σύγχρονο εὐρωπαϊκὸ δίκαιο (Γαλλικὸς Ἐμπορικὸς Κώδικας κλπ.).

24. 7-3-79: Άρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακού, 'Ο Κοσμάς ό Αϊτωλός στα 'Επτάνησα (μέ βάση ανέκδοτα βενετικά έγγραφα).

Παρά την έκτενη βιβλιογραφία, οί συγκεκριμένες μαρτυρίες για τή δράση του Κοσμά του Αϊτωλού στη Δυτική 'Ελλάδα είναι περιορισμένες. Μέ βάση βενετικές πηγές γίνεται προσπάθεια νά διαφωτιστούν μερικές πτυχές τής δράσης αττης στα 1777-1779. Μέ τις ίδιες μαρτυρίες συμπληρώνονται τά στοιχεία πού είχε παρουσιάσει παλιότερα ό Κ. Δ. Μέρτζιος, ιδιαίτερα σε ό,τι άφορᾶ τις αντιδράσεις τών βενετικών άρχων τής 'Επτανήσου στο ιεραποστολικό έργο του λαϊκού δασκάλου.

25. 14-3-79: Ρένα Σταυρίδη-Πατρικίου, 'Οργανωμένες συλλογικές δραστηριότητες τών Δημοτικιστῶν ὡς τὸ 1909 (Γλωσσοεκπαιδευτικές προσπάθειες).

'Ανάλογα μέ τόν κύριο σκοπό τους, τις οργανωμένες συλλογικές δραστηριότητες πού έχουν σχέση μέ τὸ δημοτικιστικό κίνημα μπορούμε νά τις χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες: εκείνες πού είχαν καθαρά γλωσσικό ή εκπαιδευτικό χαρακτήρα και κύριο στόχο τήν έπιβολή τής δημοτικῆς σε ὅλους τούς τομείς τής κοινωνικῆς ζωῆς και εκείνες πού δημιουργήθηκαν μέ σκοπό κοινωνικό ή πολιτικό και παράλληλα άναμείχτηκαν μέ τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο στους δημοτικιστικούς άγῶνες.

26. 21-3-79: Συλλογική παρουσίαση, Τὸ συμπόσιο για τήν 'Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1949 (Ουάσιγκτον 9-12 Νοεμ. 78).

27. 4-4-79: 'Ελένη Ζάτς, Για τὸ θεωρητικό πλαίσιο και τή μεθοδολογία τής Κοινωνικῆς 'Ανθρωπολογίας.

1. 'Η κοινωνική άνθρωπολογία δέν διαφέρει από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες, έφόσον έχει τὸ ίδιο αντικείμενο: τή μελέτη τής σχέσης άνθρωπος - κοινωνία στο χρόνο και στο χώρο. 'Εκεί πού διαφέρει ή κοινωνική άνθρωπολογία από τήν κοινωνιολογία ιδιαίτερα, είναι στη μεθοδολογία (έρευνα έπί τόπου, Fieldwork) και στο γεγονός ότι βασίζεται σε ποιοτικό υλικό και ὄχι μόνο σε ποσοτικό (σάν στατιστικό στοιχείο).

2. Τὸ Fieldwork σάν μέθοδος τής κοινωνικῆς άνθρωπολογίας αντιπροσωπεύει μιάν αντίδραση στην έπιστήμη τής «πολυθρόνας» εκ μέρους τών τότε νέων ανθρωπολόγων Malinowski και Radcliffe - Brown στην 'Αγγλία και Boas στην 'Αμερική. Τὸ βασικό υλικό τών ανθρωπολόγων είναι οί οργανωμένες έντυπώσεις από τὸ Field.

3. Τὸ θέμα τής δικῆς μου διατριβῆς είναι «'Η συγγένεια και ή κοινωνική ὀργάνωση σε μιá γειτονιά — Τά 'Εξάρχεια». 'Αντιπροσωπεύει μιá σχετικά καινούρια τάση στην κοινωνική άνθρωπολογία τὸ νά μὴν περιορίζονται οί μελέτες στην ύπαιθρο. 'Ο βασικός στόχος τής μελέτης είναι νά εξετάσω τί ρόλο παίζει και πῶς λειτουργεί ή συγγένεια στην πόλη.

28. 11-4-79: 'Αμαλία Κολώνια-Gabrieli, Κτηματικές άπογραφές στη βενετοκρατούμενη Κεφαλονιά.

29. 16-5-79: Παναγιώτης Μιχαηλάρης, Οί έμποροι Περούληδες στη Βενετία (μέσα 17ου αϊ. - 1793).

Στά μέσα του 17ου αϊ. ό Μιχαήλ Σταμ. Περούλης θά άφήσει τήν 'Αθήνα για νά εγκατασταθεί στην Βενετία. 'Εκεί θά άναδειχθεί, ὅπως και πολλοί άλλοι 'Ελληνες, σε ένα μικροέμπορο-μεταπράτη τών προϊόντων πού έρχονται από τόν έλληνικό χώρο

στην πιάτσα τῆς Γαληνοτάτης μέσω ἐνὸς πλέγματος ἐμπόρων-πρακτόρων πού διαθέτουν ἀντίστοιχα στήν Ἀνατολή εὐρωπαϊκά εἶδη.

Τὸν Μιχ. Περούλη — ἢ καλύτερα τὴ λογικὴ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐποχῆς— θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας του, καθὼς μάλιστα ἢ παραμονὴ τους στήν Ἀττικὴ καὶ στήν Πελοπόννησο ἦταν ἀδύνατη, γιατί εἶχαν ὑποστηρίξει τὶς δραστηριότητες τοῦ Μοροζίνη.

Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μιχ. Περούλη, Δημήτριος, θὰ ἐξακολουθήσει τὶς ἐμπορικὲς ἀσχολίες τοῦ θεῖου του καὶ θὰ ἀναδειχθεῖ σὲ ἓνα μεγαλέμπορο μὲ πολλαπλὲς δραστηριότητες: θὰ ἐξακολουθήσει νὰ συναλλάσσεται μὲ τοὺς μικροεμπόρους τῆς Ἀνατολῆς ὡς τὴ στιγμή πού ἔχοντας συγκεντρώσει τὸ ἀπαραίτητο κεφάλαιο θὰ διευρύνει τὶς ἐμπορικὲς φιλοδοξίες του ὑπεννοικιάζοντας τὶς ἀλυκὲς τῆς Λευκάδας, τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ ἴδιου νησιοῦ, τὶς εἰσαγωγὲς καπνοῦ καὶ ἀποκτώντας ἄρκετὰ πλοῖα γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἀλατιοῦ. Πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του θὰ ἐπενδύσει καὶ γιὰ τὴν ἀγορὰ χτημάτων καὶ ἀκινήτων στήν περιοχή τῆς Βενετίας.

Μὲ τὸ θάνατό του (1771) ἡ περιουσία του θὰ περάσει στὰ χέρια τοῦ γιοῦ του Σπυρίδωνα, οἱ δραστηριότητες τοῦ ὁποῖου θὰ παρακολουθήσουν στενὰ τὶς ἐξελίξεις πού θὰ ὀδηγήσουν στήν πτώση καὶ τὴ διάλυση τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας.

30. 30-5-79: Μαριάννα Κολουβά-Καραλέκα, Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ζακύνθου τὸν 16ο αἰώνα.

Μὲ τὴ λήξη τοῦ Α΄ βενετοτουρκικοῦ πολέμου ἡ Ζάκυνθος προσαρτήθηκε στὴ Βενετικὴ Πολιτεία (1484). Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὸ θεσμὸ τοῦ Προβλεπτή. Ὁ κύριος διοικητικὸς κορμὸς ἦταν στὰ χέρια τῶν αὐτοχθόνων. Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὰ «Feudi» στοὺς Ἑλληνες «Stradioti», στοὺς Ἰταλοὺς «Fanti», καὶ στὶς «Cernide» τῆς ὑπαίθρου χώρας. Δημογραφικὸ πρόβλημα ὑπῆρχε στὸ νησί, στὶς ἀρχὲς τῆς κατοχῆς του καὶ ἀντιμετωπίστηκε μὲ δύο προσκλήσεις κατοίκων, μὲ ἀντάλλαγμα ἐδαφικὲς παραχωρήσεις καὶ φορολογικὲς ἀπαλλαγὲς καὶ σταδιακὴ ἐπιστροφή τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ. Κι ἀκόμη μὲ τοὺς Πελοποννήσιους πρόσφυγες τῶν βενετοτουρκικῶν πολέμων.

Ἡ κοινωνικὴ δομὴ τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στὶς φεουδαλικὲς καὶ μὴ φεουδαλικὲς (ἀγροτικὲς) τάξεις, πού ὅμως ἔχασαν τὴν ἀσθηρὴ φεουδαλικὴ ὄψη τους μὲ τὴ συρροὴ τῶν νέων κατοίκων. Σημαντικὸ φαινόμενο ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξη τοῦ Borgo Della Marina, πυρήνα τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νησιοῦ μὲ ἐλεύθερη ἐπαγγελματικὴ καὶ καταναλωτικὴ ἀνάπτυξη. Στὸ Borgo συγκεντρώνονται καὶ οἱ Ἑβραῖοι πού κατοικοῦν στὸ νησί.

Ἡ οἰκονομία τοῦ νησιοῦ στηρίχθηκε στήν ἀγροτικὴ παραγωγή καὶ στὴ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων. Τὰ ἔσοδα τοῦ Δημόσιου Ταμείου προέρχονταν ἀπὸ τὴ δεκάτη τῆς παραγωγῆς στὸ νησί. Μεγάλο ποσὸ προερχόταν ἀπὸ τοὺς φόρους ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς. Τὰ ἔξοδα τοῦ Δημοσίου ἦταν οἱ μισθοδοσίες, ὁ φόρος στήν Τουρκία, ἡ ἀγορὰ σιτηρῶν, τὰ παζιμάδια γιὰ τὶς γαλέρες καὶ τὰ ἔξοδα τῶν κατασκόπων καὶ πληροφοριοδοτῶν πού περνοῦσαν στήν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα.

31. 10-10-79: Κ. Θ. Δημαρᾶς, Συγκριτισμός. Πβ. ἐφημ. «Τὸ Βῆμα» 7,14,21, 28-9-79.

32. 24-10-79: Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος, Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ ἐξ Ἀπορρήτων, ὡς ἱστορικὴ πηγή.

33. 7-11-79: "Αντεια Φραντζή, Φαναριώτικες ποιητικές συλλογές.

Το μεγαλύτερο μέρος της ποιητικής παραγωγής των Φαναριωτών κυκλοφορούσε σε χειρόγραφες συλλογές - άνθολογίες. Δε γνωρίζουμε πότε αρχίζει ή συνήθεια του καρταρισμού χειρόγραφων άνθολογιών, πάντως φαίνεται ότι διαδίδεται πολύ κατά την πεντηκονταετία πριν από την Έπανάσταση. Μέσα σ' αυτή την περίοδο έξ άλλου τοποθετούνται και όσες άνθολογίες γνωρίζουμε. Σήμερα άπ' τις χφ συλλογές άρκετές μαρτυρούνται, λίγες έχουν σωθει και πολλές θά λανθάνουν έδω κι εκεί.

'Απ' την τούρκικη λέξη Mecmua = συλλογή, έχουμε τις όνομασίες μετζμούάς, μισμαγιά· άλλη όνομασία είναι καταστιχάκια.

Τά άνώνυμα κυρίως δημιουργήματα πού άντιπροσωπεύουν τή λυρική ποίηση των Φαναριωτών ως τó Χριστόπουλο, τουλάχιστο, τά γνωρίζουμε κυρίως άπό την έντυπη παράδοσή τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι, ώσπου νά έχουμε τήν άμιγή έντυπη άνθολογία αυτών των στιχουργημάτων, προηγήθηκε ή παρέμβλητη παρουσία τους μέσα στα θεωρούμενα σχεδόν σάν πρώτα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνικής πεζογραφίας.

34. 21-11-79: Εύγενία Βέη-Χατζηδάκη, Σχέσεις των έκκλησιαστικών χρυσοκεντημάτων με τή λαϊκή τέχνη και τή νεοελληνική καλαισθησία.

'Οριοθέτηση στο χώρο και τόν χρόνο. Έκκλησιαστικά χρυσοκέντητα και λαϊκά, όμοιότητες. Εικονογραφικά πρότυπα, σε άστικά κέντρα, μοναστικά και εργαστήρια. Δυνατότητες προσεγγίσεων με άσφαλέστερους τρόπους.

Πώς και πότε εισδούν λαϊκά θέματα και μοτίβα στα έκκλησιαστικά χρυσοκέντητα. Πότε άλλοιώνεται ó λεγόμενος παραδοσιακός χαρακτήρας, και όχι λαϊκός, και άν ή άλλοίωση όφείλεται σε μεταβολή γενικότερων καλλιτεχνικών άντιλήψεων. Σε ποió μέτρο τó ύλικό και ή τεχνική επηρεάζουν τήν άπόδοση τήν καλλιτεχνική και τήν κυκλοφορία. Τά έπώνυμα έργα διακρίνονται άπό τά άνώνυμα και με ποιά κριτήρια.

35. 5-12-79: Συλλογική παρουσίαση, 'Αποδελτίωση των πρώτων έφημερίδων του έλλαδικού κράτους. Προβλήματα μεθόδου.

Οί έφημερίδες άποτελούν βασική, αλλά άνερεύνητη, πηγή για τή γνώση της νεοελληνικής πραγματικότητας. Τό δυσπρόσιτο των έφημερίδων, του 19ου αι. κυρίως, και ó όγκος του ύλικού πού περιέχουν συνιστούν βασικά έμπόδια για τή χρησιμοποίησή τους. Για τήν προσέλαση μερικών άπό τά έμπόδια αυτά, ή 'Εταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού περιέλαβε στο πρόγραμμα συλλογικών εργασιών της τήν άποδελτίωση ελληνικών έφημερίδων και τή δημοσίευση των έδρετηρίων, πού θά συνταχτούν, στο περιοδικό «Μνήμων».

Σε πρώτη φάση θά άποδελτιωθούν οί έφημερίδες: *Χρόνος*, *Τριπτόλεμος*, *"Ηλιος*, *'Εποχή* και *'Εθνική*. Όλες έκδόθηκαν στα χρόνια της 'Αντιβασιλείας (1833-1835).

36. 12-12-79: Μαρία-Χριστίνα Χατζηιωάννου, 'Ιταλοί πρόσφυγες στην 'Ελλάδα μετά τó 1848.

Οί πολιτικο-κοινωνικές άναζητήσεις στην 'Ιταλία, πριν άπό τήν Ένωση του 1860, περνούν στην 'Ελλάδα με τους 'Ιταλούς πρόσφυγες, τόν τύπο και τά σχετικά πολιτικά ή φιλολογικά φυλλάδια. 'Η παρουσία των 'Ιταλών προσφύγων μελετάται κυρίως στο πλαίσιο αυτής της «κυκλοφορίας εύρωπαϊκών ιδεών» στην 'Ελλάδα.

Β' Εισηγήσεις - συζητήσεις

Ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη ἔγιναν στὸ κτίριο τῆς Νομικῆς, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ δεύτερη στὴ Φοιτητικὴ Ἑστία Ζωγράφου.

1. 15-4-78: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ καθολικὴ ἱστορία, τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἡ μέθοδος». Ὁμιλητές: Κώστας Λάππας, Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐπίσημης νεοελληνικῆς ἱστοριογραφίας: ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο στὸ Σκληρὸ καὶ τὸν Κορδάτο — Ἀλέξης Πολίτης, Οἱ σύγχρονες νεοελληνικὲς τάσεις — Χρήστος Λοῦκος, Πηγές καὶ βοηθήματα τοῦ ἱστορικοῦ — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, Ἡ μέθοδος τῆς ἱστοριογραφίας: τεχνικὴ καὶ κανόνες, θεώρηση, μοντέλο, ἰδεολογικοποίηση τῆς θεώρησης.

«... Τὸ κύριο πρόβλημα, ὁ κοινὸς παρονομαστὴς τῶν προσπαθειῶν εἶναι μιὰ ἐνιαία σύλληψη τοῦ παρελθόντος· ἡ ἀναζήτηση τοῦ «ἀπὸ ποῦ ξεκινήσαμε καὶ πῶς φτάσαμε ἐδῶ ποῦ φτάσαμε». Αὐτὸ ὀνομάζουμε καθολικὴ ἱστορία (ἢ ἀλλιῶς, συνολικὴ, ἢ καὶ σφαιρικὴ ἱστορία).

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν καταμερισμὸ τῆς γνώσης — ἔρχεται σὲ ἀντίθεση ὅμως μὲ τὸν κατακερματισμὸ τῆς.

Κατακερματισμὸς εἶναι νὰ ἐργάζεται κάθε ἱστορικὸς ἢ ἐρευνητὴς αὐτόνομα, νὰ δίνει τὰ πορίσματα τῆς ἐρευνᾶς του περιμένοντας νὰ ἔρθει κάποιος τρίτος, ποῦ ἀπὸ ἓνα σύνολο πορισμάτων θὰ δώσει μιὰ σύνθεση. Τὸ ἐλάττωμα ἐδῶ εἶναι ἡ ἀποδέσμευση τῆς ἀνάλυσης ἀπὸ τὴ σύνθεση καὶ ἀντίστροφα. Ἔτσι καταστρέφεται ἡ διαλεκτικὴ σχέση ὕλικου θεωρίας καὶ τὸ καθένα θεωρεῖται αὐτοτελές: ἀντίληψη ἰδεαλιστικὴ. Ὁ καταμερισμὸς ἀντίθετα ἔχει συνείδηση τοῦ ὅτι εἶναι μερικὸς. Ὁ ἐρευνητὴς περιορίζεται σὲ ἓνα θέμα, ἐπιλέγει ἓναν τομέα, μιὰ περιοχὴ, μιὰ περίοδο, ἀλλὰ «προσωρινὰ» — τὸν ἐνδιαφέρει συνεχῶς ὁ συσχετισμὸς τοῦ θέματος μὲ τὸ σύνολο. Ἐχει στὸ νοῦ του ὁ ἴδιος μιὰ σύλληψη συνολικὴ, ποῦ τὴν ἐπαληθεύει ἢ τὴν διερευνᾷ ὡς πρὸς ἓνα τμῆμα τῆς.

Ἔτσι δὲν κάνει ἱστορία τῆς τέχνης — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴν τέχνη· δὲν κάνει ἱστορία τῆς λογοτεχνίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὴ λογοτεχνία· δὲν κάνει κοινωνιολογία τῆς ἱστορίας — παρὰ ἱστορία, μὲ ἀντικείμενο τὶς κοινωνικὲς σχέσεις. Γιατὶ ἐφόσον τὸ αἶτημα εἶναι οἱ ἀλλαγές ποῦ συνέβησαν στὸ χρόνο, οἱ συνέχειες καὶ οἱ ἀσυνέχειες ἐνὸς φαινομένου, ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος εἶναι ἐνιαία, ἄσχετα ἂν τὸ ἀντικείμενο εἶναι τὸ Δίκαιο, ἡ Οἰκονομία, τὸ 1821 ἢ τὰ γραμματόσημα. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς μεθόδευσης λέγεται ἱστορία».

2. 25-3-79: Συζήτηση ἐκπροσώπων τῆς Ἑταιρείας (Ἀντώνης Λιάκος, Χρ. Λοῦκος, Ἀλέξης Πολίτης) μὲ τοὺς φοιτητὲς γιὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21.
3. 10,11,13-12-79: Συλλογικὴ παρουσίαση μὲ θέμα «Ἡ διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς ἰδεολογίας». Ὁμιλητές: Χρήστος Λοῦκος, Οἱ ἀπαρχές τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (1830-1843) — Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, Ἡ νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία ἀπὸ τὸν Κούμα στὸν Παπαρρηγόπουλο

(1832-1853) — Ἀλέξης Πολίτης, Ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας μὲ στοιχεῖα «λαϊκὰ» (1830-1852). Τὰ δημοτικὰ τραγούδια — Κώστας Λάμπας, Ἐκκλησία καὶ φιλελευθερισμὸς (1830-1840) — Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Ἡ κάμψη τοῦ Διαφωτισμοῦ — Κατερίνα Γαρδίκας-Ἀλεξανδροπούλου, Ὁ Ἀριστείδης Οἰκονόμος (1835-1890) καὶ ἡ θετικὴ κοινωνικὴ σκέψη.

«... Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ θέματος ὀφείλεται στὴν ἀντίληψή μας ὅτι βασικὸ κλειδί γιὰ τὴν κατανόηση τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας εἶναι ἡ γνώση τοῦ ἰδεολογικοῦ πλέγματος ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα γιὰ τὸ τί εἶναι ὁ ἔλληνισμός. Θεωροῦμε πὼς ἡ ἰδεολογία αὐτὴ γεννήθηκε καὶ ἐπιβλήθηκε στὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ ἐλεύθερου νεοελληνικοῦ κράτους, καὶ πὼς ὀρισμένα τῆς καίρια χαρακτηριστικὰ καθορίζονται ἀκριβῶς ἀπὸ δεδομένα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς — καὶ ὄχι, λόγου χάρι, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης, ἢ κάποιας ἄλλης ἐποχῆς.

Ὁ τρόπος τῆς παρουσίας καθορίζεται ἀπὸ τίς δυνατότητές μας. Δὲν καλύπτουμε ὀλόκληρο τὸ φάσμα τοῦ θέματος· κάνουμε ἀπλῶς μερικὲς δειγματοληπτικὲς τομές· ἐλπίζουμε ἔτσι νὰ δεῖξουμε συνάμα καὶ τὸ πὼς ἐργαζόμαστε, πὼς φτάνουμε δηλαδὴ στὶς γνώσεις ποὺ ἀνακοινώνουμε.

Ἡ πρώτη ὁμιλία θέτει τὸ γενικότερο πολιτικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸ 1830 ἕως τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1850, ποὺ τελειώνει ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Ἡ δευτέρη παρουσιάζει τὴ διαμόρφωση τῆς συνείδησης τῆς ἱστορίας τοῦ ἔλληνισμοῦ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἢ τρίτη τὴ διαμόρφωση τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης, ἢ τέταρτη τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς μὲ στοιχεῖα τοῦ «λαϊκοῦ» πολιτισμοῦ. Ἡ πέμπτη παρουσιάζει τίς τελευταῖες ἀντιδράσεις μιᾶς διαφορετικῆς ἰδεολογίας, ἐκείνης τοῦ Διαφωτισμοῦ, καὶ ἡ τελευταία τὸ πὼς, ἀφοῦ εἶχε δημιουργηθεῖ πιά ἡ νεοελληνικὴ ἰδεολογία, οἱ διαφορετικὲς ἀπόψεις ποὺ ἐκφράζονταν παρέμεναν στὸ περιθώριο.

Παρὰ τὴν ἀσπασματικὴν παρουσίαση, αἴτημα τοῦ καθενὸς μας εἶναι ἡ καθολικὴ θεώρηση τῆς ἱστορίας: ἀποφύγαμε ὥστόσο νὰ καλύψουμε τὰ κενὰ ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ἐγχειρίδια, γιὰτὶ πιστεύουμε πὼς μιὰ ἀποψη εἶναι ἐγκυρη μόνον ὅταν ὁ ἐκφραστής τῆς ἔχει ὁ ἴδιος μετατρέψει τὸ ἱστορικὸ ὕλικὸ σὲ ἱστορία».

Γ' Ἐκθέσεις

Ἐκθεση περιοδικῶν τοῦ Μεσοπολέμου (1919-1940). Ἔγινε στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ ἀπὸ 7-15.2.1979, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Γιώργου Ζεβελάκη. Πολυγραφήθηκε καὶ κατάλογος τῶν περιοδικῶν.

Ἡ ἔκθεση περιέλαβε τὰ περιοδικὰ φύλλα ποὺ κυκλοφόρησαν, στὰ ἑλληνικά, εἴτε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτόν. Τὸ κύριο σῶμα τῆς ἔκθεσης ἀποτελεσαν λογοτεχνικὰ καὶ φιλολογικὰ φύλλα· οἱ κατηγορίες αὐτὲς διευρύνθηκαν καὶ πρὸς ὀρισμένα πολιτικά, παιδαγωγικὰ ἢ καὶ θεολογικὰ περιοδικὰ, στὶς περιπτώσεις ποὺ αὐτὰ φιλοξενοῦν ἐργασίες γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πολιτισμικὴ ἱστορία ἢ ἀποτελοῦν τὰ ἴδια τεκμήρια αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

Δ' Σεμινάρια

Ὁ Π. Ἀνθουλιᾶς ἔκανε πέντε μαθήματα στὰ Γραφεῖα τῆς ΕΜΝΕ (Ὀκτ. - Δεκ. 1979) μὲ θέμα: «Εἰσαγωγὴ στὰ μαθηματικά: σύνολα καὶ ἄλγεβρα».